

1. אמת ליעקב שמות פרשת ויקהל פרק לה פסוק א. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל (א)

העגל היה ההפך של מתן תורה, כי במתן תורה [מכילתא פרשת יתרו] אמרו רז"ל: ויחן ישראל כאיש אחד בלב אחד, וכאן אמרו בירושלמי [סנהדרין פ"ה הל"ב] כי י"ב עגלים נעשו ואוו לאלהות הרבה, והרי מצינו אלהי מואב אלהי אדום וכדומה, והרי רק אלהים אחרים, כלומר כח א' לכל אומה, ולמה אוו לאלהות הרבה, ועל כרחך שבין השבטים עצמן היו חילוקי דעות במי יבחרו ולא באו לידי איחוד ועשה כל שבט אלוה לעצמו, והיינו עגל מיוחד לכל שבט, ולפיכך כשבא משה להזהיר את ישראל על המשכן היתה עבודתו הראשונה להקהיל את העם, כלומר לאחד אותם במקום אחד ולמטרה אחת, ודו"ק ויקהל משה2

פירש"י למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר וכו'. באמת מצינו בגמרא [סנהדרין דף כ' ע"ב]: ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לא"י, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה, הרי שזה באמת הדבר האחרון שעליהם לעשות, ואילו כאן אנו רואים שמיד שנמחל להם על מעשה העגל מיד נצטוו על בנין המשכן, ולכאורה יש כאן שינוי בסדר. ונראה שהטעם הוא גופא משום חטא העגל, שאחר שירדו במדרגה והראו שכשהם נמצאים בלי רועה לזמן מועט מיד הם באים לידי מחשבות של עגל וכדומה, מהאי טעמא הוצרכו למשכן, שאם יצטרכו להתפלל להקב"ה שימצאו מקום שיוכלו להתקשר עמו, וכמו שאמר שלמה המלך בתפלתו [מלכים א' ח' פמ"ח]: והתפללו אליך דרך ארצם, ודו"ק

פסוק ל"ד. ולהורות נתן בלבנו. הכונה א"ת א"ת א"ת - 3

2. כפי י"י דין קדימה לשבת או למשכן?

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּךְם קָדֵשׁ שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה
כָּל-הַעֲשֵׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: (שמות ל"ה ב')

בפרשת ויקהל מצווה התורה על שמירת השבת לפני שהיא מצווה על הקמת המשכן. אמנם, בפרשה הקודמת (פרק ל"א) מופיעות שתי המצוות בסדר הפוך. ה"חתם סופר" מסביר זאת בכך שמטרת בניית המשכן הייתה ליצור מקום שבו יוכלו כלל ישראל לכפר על עוונותיהם על ידי הבאת הקורבנות. אמנם, המשכן היה מסוגל בעצמו להביא לתכלית זו רק קודם חטא העגל; לאחר שחטאו כלל ישראל בחטא העגל ועבדו עבודה זרה לא יכלו הקורבנות לכפר, שכן עבודה זרה עומדת בניגוד מובהק לעבודת המשכן. כיצד יוכל המשכן לכפר על עוון שמתנגש עם עצם קיומו?

זאת הסיבה שכעת, לאחר חטא העגל, הייתה התורה צריכה להקדים את הציווי על שמירת השבת. לשמירת השבת ישנו הכוח המיוחד לכפר אפילו על עוון עבודה זרה, כפי שמבואר בגמרא במסכת שבת:

"אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז [כדור] אנוש מוחלין לו." (שבת קי"ח, ע"ב)

רק לאחר שבאה השבת וכפרה על עוון העגל, יכול היה המשכן לעשות את עבודתו ולכפר על שאר עוונותיהם של כלל ישראל.

וגם ,
לפירושו משמע שחסרון בהסברה זה כתוצאה מחסרון בתלמודו.

שניתן לו סייעתא דשמיא מיוחדת להורות, והאבן עזרא מפרש כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים, וכעין זה מפרש האוה"ח שיש חכמים רבים שתהי' חכמתם בלבם לבד שלא ידעו ללמדם, לזה אמר ולהורות נתן בלבנו השכיל חכמת הלימוד.

והנה ידוע בשם הגר"ח מבריסק צ"ל שחסרון בהסברה זה חסרון בהבנה, אמנם בדבריהם משמע שיש כזה מציאות שיודע היטב ומ"מ קשה לו ללמד לאחרים [ועוד אומרים בשמו דכשיש כמה תירוצים על קושיא זה מראה שהתירוצים חלשים, אבל כשיש תירוצ אחד זה מראה שהתירוצ חזק, ויל"ע בשבת ל"ג ב' כתוב דלפני שהי' רשב"י במערה הי' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ י"ב תירוצים, ולאחר שיצא הי' רשב"י מקשה קושיא אחת ורשב"י מתרץ כ"ד תירוצים, הרי שיש מעלה בריבוי תירוצים].

והגר"א (משלי כ"ב י"ח) כתב כי לפעמים אף שיודע הדבר לא יוכל להסבירה בשפתיו ולהוציא לאור משפטה, והוא מחמת שאינה סדורה כמו שאמרו בתענית (ח' א) אם ראית ת"ח שלימודו קשה עליו כברזל בשביל משנתו שאינה סדורה עליו עכ"ד

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוֹרֵי בֶן חוֹר
לְמֹשֶׁה וְהַדָּדָה (שמות לה ל)

פרנס טוב

בגמרא ברכות (נה, א) אמר רבי יוחנן: שלשה דברים מכריז עליהם הקדוש ברוך הוא בעצמו, ואלו הן: רעב, ושובע, ופרנס טוב. רעב – דכתיב (מלכים ב ח) שהגמרא מביאה כדי לבסס את האימרה לגבי פרנס טוב צריך ביאור והבנה, איזו ראייה יש מבצלאל על פרנס טוב, כלום מצינו שבצלאל היה פרנס או נביא או מנהיג בישראל, אמנם זכה לעשות את המשכן בחכמה שהקדוש ברוך הוא חנן אותו, אולם גם זה היה לזמן מוגבל ולא היה בכך שום דמיון להנהיגה. כיצד איפוא לומדת מכאן הגמרא על מנהיג או פרנס ועוד פרנס טוב, הרי מנהיג כפי המקובל אצלנו הוא מוכיח הדור, משפיע ומלמד, מסביר ומורה את הדרך, נכנס יוצא ונא בתוך העם בהוראות ופסקים, נושא ונותן עם העם ועליו גם להיות במשרתו שנים רבות.

ונראה שבצלאל היה נחשב כפרנס, דהנה כאשר אנו מבקשים בברכת המזון על בניו ירושלים אנו מבקשים אבינו רענו זוננו פרנסנו, מדוע כאן הוא המקום לבקש פרנסה, הרי אנו באמצע בקשה על בניו ירושלים והמקדש, אלא, משום שהפסוק כְּמֹגֵדל דָּוִד צִוָּאָךְ נֹאמַר על בית המקדש, דכשם שהצואר הוא מקום החיים לאדם והוא נותן חיים לאדם כך בית המקדש נותן חיים לכל העולם, כל השפע בעולם יורד ומגיע דרך בית המקדש.

בבנין המקדש היה בצלאל פרנס כי הוא במעשיו המשיך את השפע לכל העולם, אך מדוע הוא נקרא "פרנס טוב".

בצלאל נועד להיות האישי אשר יבנה את משכן ה', איש כזה חייב להיות מצוייד בתכונות נעלות של לב טהור וזך ובהכרח חייב היה לעבור את המבחן הזה של כשרון השותפות, לכן בחן אותו ה' כשצירף אליו את אהליאב בן אחיסמך ממטה דן, בכך נבדקה מדת יכלתו לעבוד בשותפות, לעבוד את ה' לשמה וכאשר עבר מבחן זה בשלמות, אזי הכריז הקדוש ברוך הוא וקרא בשמו של בצלאל שהוא "פרנס טוב", הוא מסוגל להיות מנהיג בישראל, שהוא הורה הוראה מעצמו לדורות שיעל מנהיגים לעמוד בנסיון זה של "מדת השתתפות", בלי שתפגם מדת החריצות והאהבה לבנות ולהקים מפעל רוחני, אף גם שבמלאכה זו יהיה לו שותף אשר למעשה הוא גורע משמו ומהמוניטין הקודמים, שלפנים הלא עמד יחידי בראש המפעל ועתה צורף לו עוד מישהו, מי שמסוגל לכך הרי הוא נקרא "פרנס טוב".

מסופר כי הרב מפוניבז' זצ"ל נסע לחו"ל לגייס כספים למען הישיבה, הוא היה נואם בחסד עליון ובמסירות נפש עמל לגייס כספים עבור הישיבה, הרב מפוניבז' נכנס לאחת מבתי הכנסת באיזור, כמובן שמיד לכידוהו לשאת את דבריו, באמצע השיעור נזדמן לשם גם ראש ישיבת נובהרדוק זצ"ל, כאשר ראה שהרב מפוניבז' נמצא גם הוא כאן, ידע כי הסכויים שלו להתרים עבור ישיבתו קלושים, שכן הרב מפוניבז' בפקחותו הרבה ידע לעשות מלאכה זו נאמנה, אך גמר אומר בליבו כיון שכבר נכנס ישאר עד אחרי השיעור ואז ילך, לתדהמתו בסיום השיעור נעמד הרב מפוניבז' ואמר, נמצא עמנו ראש ישיבת נובהרדוק, הוא הגיע כאן לגייס כספים עבור ישיבתו אני מכיר את ראש הישיבה ואת תלמידיה והם מופלגים מאוד ומצוה גדולה לעזור להם, כך גייס עבור ראש ישיבת נובהרדוק סכום נכבד מאוד.

ראש ישיבת נובהרדוק היה נסער כולו, הוא פנה לרב מפוניבז' ושאלו הלא באתם לגייס כספים עבור ישיבת פוניבז' ומדוע התרמתם את הציבור למעני ולמען ישיבתי, השיב לו הרב מפוניבז' אני באתי הנה לגייס כספים למען לימוד התורה ומה החילוק בין לימוד התורה בישיבת פוניבז' או בישיבת נובהרדוק, שניהם כאחד עושים נחת רוח לפני ה' ומה לי היכן ילמדו תורה, זו היא דוגמא לפרנס טוב.